

VJENČANJA U ŽUPAMA OPĆINE METKOVIĆ OD 1850. DO 1918. GODINE, NA TEMELJU MATIČNIH KNJIGA VJENČANIH

Ključne riječi

Vjenčanje, općina Metković, župa Dobranje, župa Metković, župa Slivno Ravno, župa Vidonje.

Autor

Dr Žarko Dugandžić je docent na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Mostaru.

Korespondencija

dugandzicz@gmail.com

Oblast

Istorijska demografija

DOI

10.5937/politeia0-15933

UDK

314.117(497.5/6)!18/19"

Datum prijema članka

07.11.2017.

Datum konačnog prihvatanja članka za objavljivanje

22.12.2017.

Sažetak

Rad se temelji na analizi i istraživanju matičnih knjiga vjenčanih u ondašnjim župama općine Metković, a to su župe: Metković, Dobranje, Vidonje i Slivno Ravno u razdoblju od 1850. do 1918. godine. „Mikroskopska“ analiza tih vrela omogućila je uočavanje dinamike vjenčanja u tom dijelu Donjeg Poneretavlja.

Cilj istraživanja je pokazati neke značajke kod vjenčanja stanovništva župa općine Metković u razdoblju između 1850. i 1918., te neke od dobivenih podataka pokušati komparirati s nekim od susjednih župa Donje Neretve, da bi se vidjelo na koji način metkovačka sredina odstupa od ostalih u Donjem Poneretavlju ili je slična s njima.

Maksimum vjenčanja javlja se u veljači i siječnju, a minimum u prosincu i ožujku. Brakovi u srodstvu češći su u zatvorenijim župama (geografskim izolatima) te općine, a to su župe Dobranje i Vidonje, a manji broj takvih slučajeva zabilježen je u župi Metković, tada svakako daleko otvorenijoj sredini u odnosu na ostale župe općine.

Muškarci su u brak ulazili u prosjeku s 28,7 godina, a žene s 24 godine starosti, pa je prosječna dobna razlika iznosila od četiri do šest godina. Vrlo mali broj muškaraca ženio se prije navršene 20. godine života, njih samo 2 %, dok je to bilo češće kod žena (11,01 %). Za drugi se brak odlučivao daleko veći broj muškaraca (14,97 %) nego žena (6,86 %).

U istraživanju su uglavnom korištene statističke metode, metode analize i sinteze, komparativna, geografska i historiografska metoda.

UVOD

Ova se analiza temelji na podacima iz matičnih knjiga vjenčanih u ondašnjim župama općine Metković: Metković, Dobranje, Vidonje i Slivno Ravno. Polazeći od tih izvora cilj je bio pokazati neke značajke kod vjenčanja stanovništva u župama općine Metković u razdoblju između 1850. i 1918., te neke od dobivenih podataka pokušati komparirati s onima u nekim od ostalih mesta Donje Neretve, da bi se vidjelo na koji način metkovačka sredina odstupa od svoje okoline ili joj je slična.

Radovi koji su pritom korišteni uglavnom se odnose na susjedna neretvanska te određena dalmatinska mjesta i gradove, što je prvenstveno rezultat stanja istraženosti, ali i kvalitete dotičnih radova. Nepostojanje sličnih istraživanja na metkovskom području, pokušalo se nadoknaditi povjesnom literaturom.

Vremenska obuhvatnost ovog istraživanja ide od 1850. do 1918. godine, a to je vrijeme tzv. druge austrijske, odnosno austrougarske uprave nad Dalmacijom. U tom razdoblju dolazi do Bosanskohercegovačkog ustanka, okupacije, a potom i aneksije BiH. Svi ti događaji ostavljaju tragove i na ovaj prostor Dalmacije, koji je na granici s Osmanskim carstvom, odnosno na granici istočne i zapadne civilizacije. Okupacijom Bosne i Hercegovine godine 1878. stvoreno je jedinstveno političko područje Dalmacije i Bosne i Hercegovine u kojemu će Metković zauzeti važnu ulogu, a Austrougarska sve više pokazivati interes za trgovinu s Bosnom i Hercegovinom preko Metkovića (Dugandžić, 2016).

U prvom poglavlju govori se o geografskom značaju i položaju kako same varoši Metković, tako i cjelokupne općine Metković. Ovo poglavlje govori i o sastavnicama općine te njihovim veličinama i značajkama.

U drugom poglavlju govori se gospodarsko-socijalnoj podlozi za sklapanje braka, sezonskom kretanju vjenčanja kao i dobi sklapanja braka. Također se govori o ponovnim brakovima i podrijetlu metkovačkih nevjeta.

Metodologija rada ponajprije je određena samim ciljem istraživanja, te je naglasak stavljen na statističke metode, zatim metode analize i sinteze, komparativnu, ali i geografsku i historiografsku metodu.

1. PROSTORNO-VREMENSKI OKVIR ISTRAŽIVANJA

Općina je Metković smještena u Donjoneretvanskom kraju na dodiru deltanske ravni i krškoga vapnenačkog okvira. Općina Metković u tom razdoblju sastojala se od župa: Metković, Dobranje, Vidonje i Slivno Ravno. Odnosno, administrativna jedinica općine Metković od 1850. do 1918. zauzima prostor od 14 066 ha ili oko 140 km² (Ljubić, 1885). To je prostor s lijevu stranu Neretve koji obuhvaća tadašnje župe Metković (2 676 ha), Dobranje (1 961 ha), Vidonje (4 186 ha) i Slivno Ravno (5 244 ha).¹ Riječ je o maloj općini čija površina čini tek 1,09% površine cjelokupne Dalmacije, a prosječna naseljenost u općini Metković iznosi 40,24 st/km², što je daleko ispod dalmatinskog prosjeka od 50,3 st/km². Općina Metković čini oko 0,87% stanovništva Dalmacije (Škarica, 1992; Korenčić, 1971).

Prostor općine Metković u navedenom vremenskom okviru uglavnom je bio prostor velikog useljavanja stanovništva iz istočne Hercegovine, najčešće prebjega pred Osmanslijama. Prostor same varoši izgradnjom

¹ Do danas se jedino župa Metković podijelila na dvije župe (1969): župu Sv. Ilike (stara župa) na lijevoj obali i novu župu Sv. Nikole na desnoj obali Neretve. Sve su ostale župe ostale u svojim nekadašnjim granicama.

željeznice, melioracijom Neretve i razvojem trgovine postaje privlačan za mnoge u potrazi za boljim životnim uvjetima, bilo da dolaze iz okolnih župa ili s prostora Hercegovine, bilo iz ostalih dijelova Austrougarske (Dugandžić, 2016).

Preobrazba ruralnog mjesta u urbaniziranu sredinu odvijala se krajem 19. i početkom 20. stoljeća s priljevom stanovništva iz okolnih sela i susjedne Hercegovine.

Važnost Metkovića u Donjem Ponertavlju rasla je iz dana u dan. Tome uspjehu uvelike je pridonijela luka Metković² te željeznička pruga Mostar–Metković trasirana u siječnju 1884. godine, a 12. travnja 1885. puštena u promet.

Od sredine 19. stoljeća dolazi do porasta stanovništva, koje je sve do 1910. išlo uzlaznom putanjom. Najveći je porast zabilježen između 1900. i 1910. godine. Nakon 1910. počinje pojačano iseljavanje iz metkovskog kraja u prekomorske zemlje.

2. VJENČANJA

Za demografiju vrlo je važno pitanje sklapanja brakova kao i rastava brakova te sastav stanovništva po bračnom stanju. Na temelju raspoloživih podataka u vremenu i na području koje istražujemo ne možemo raspravljati o rastavama ili divorcjalitetu, pa će se ovo istraživanje odnositi samo na vjenčanja (Wertheimer–Baletić, 1999).

Kretanje vjenčanja po godinama pokazuje određenu dinamiku pada sklapanja brakova. P. Chaunu je na primjeru „klasične Europe“ utvrdio da je „pad vjenčanja jedan od karak-

terističnih znakova krize koju pokreću priredni razlozi...“ (Krivošić, 1991).

Posebno značenje imaju slučajevi kada se pad broja vjenčanja javlja u istoj godini u dvjema, pa čak i u svim četirima župama, kao što je to bio slučaj sa župama općine Metković u godinama Prvoga svjetskog rata. Godišnji prosjek vjenčanja u župi Metković iznosi 16,7, u župi Dobranje 3,16 te u župi Vidonje 4,6,3 U župama Dobranje i Vidonje jasno se uočavaju ratne godine kada je sklopljen vrlo mali broj brakova, a ima i ratnih godina kad nije bilo nijednog sklopljenog braka. Župa Vidonje 1915. i 1917. nije imala ni jedan sklopljen brak, a 1916. sklopljen je samo jedan. Slično je i u župi Dobranje, koja je ratnih godina, 1915., 1916. i 1917. imala sklopljen po jedan brak. U župi Metković stanje nije bilo takvo zbog nazočnosti velikog broja stranaca svih ratnih godina.

Gospodarsko-socijalna podloga za sklapanje braka razlikovala se u ruralnim naseljima od one u trgovištu Metković. Sela su uslijed kronične oskudice i gladi doživjela pojačan odlazak muškog dijela stanovnika u potrazi za poslom.

Značajka je svih metkovskih župa da su se žene udavale veoma mlade, dok su muškarci u prosjeku bili stariji bračni partner.

U svakom slučaju visok udio udanih žena i oženjenih muškaraca i uz to niska dob ulaska u brak povećavali su reprodukciju stanovništva, ali je visoka smrtnost, osobito djece, utjecala na razmjerno nizak prirodni prirast.

Ova istraživanja pokazala su da su u najvećem broju slučajeva mладenci bili iz istog mjesto, često susjadi, a vrlo rijetko iz udaljenih naselja. To ukazuje na slabije dnevne ali i sezonske migracije. Zabilježen je i određeni broj vjenčanja izvan općine iz susjednih općina i regija. Učestalost kumstava izvan župa

² Prve predradnje za melioraciju neretvanskih blata i regulaciju Neretve otpočele su u studenom 1881., a radovi u proljeće 1882. godine. Radovi su završeni 1889. Od ušća do Metkovića nastaje plovni kanal u duljini od 21 kilometar, po kojemu su mogli ploviti brodovi do 2 000 tona nosivosti.

³ Zbog nedovoljnog broja primjera župa Slivno Ravno nije prikazana u općinskim rezultatima.

općine Metković pri sklapanju vjenčanja, također može biti pokazatelj manje ili veće otvorenosti/ zatvorenosti određene sredine.⁴

O ženidbama između stanovnika različitih neretvanskih naselja može se izdvojiti činjenica da su se npr. Vidonci rijetko ženili ženama iz susjednih sela, dok su se u Vidonje priženili stanovnici iz nekih susjednih sela (Babić, Bore, Popović) (Vidović, 2005).

2.1. Sezonsko kretanje vjenčanja

Na sezonski tijek vjenčanja u tradicionalnim društvima u najvećoj mjeri su utjecale crkvene i običajne norme (Vekarić i dr. 2000), ali i gospodarske aktivnosti tijekom godine. Uglavnom u katoličkom svijetu nema vjenčanja za vrijeme korizmenih dana i adventa. Vrijeme se adventa vezuje uz blagdan Svetе Katarine zbog čega su neposredno prije, a i na samu Sv. Katu, održavane brojne svadbe (Vekarić i dr., 2000). Zbog poštivanja crkvenih odredbi i tradicionalnih običaja ožujak i prosinc su mjeseci s najmanje vjenčanja u godini.

„U Europi se brakovi najviše sklapaju u II, V, VI, VII i VIII mjesecu; u periodima koji su slobodni od vjerskih zabrana i u predahu između poljskih radova (između kositbe i žetve, nepo-

⁴ U župi Metković u razdoblju od 1850. do 1918. evidentirana su 2 224 kumstva. Na kumstva unutar župe otpada 1 709 ili 76,16%. Na kumstva iz susjedne Bosne i Hercegovine otpada 322 ili 14,42%, na kumstva iz ostalih dijelova Dalmacije 154 ili 7,00%, iz ostale Hrvatske 5 ili 0,22%. Na kumstva iz ostalih djelova Carevine 20 ili 0,89%, te 14 kumstava ili 0,65% iz ostalih župa tadašnje općine Metković.

U župi Dobranje u razdoblju od 1858. do 1918. evidentirano je 421 kumstvo prigodom vjenčanja. Na kumstva unutar župe Dobranje otpada 345 ili 82%, iz Hercegovine je 59 kumstava ili 14%, te na kumstva iz ostalih župa općine Metković 17 ili 4%.

U župi Vidanje u razdoblju od 1850. do 1918. prigodom vjenčanja evidentirano je 735 kumstava. Na kumstva unutar župe Vidanje otpada 679 ili 92,40%, 37 kumstava iz ostalih župa općine Metković ili 5% (od čega samo na župu Dobranje 20 kumstava), 10 kumstava iz ostale Dalmacije ili 1,40%, te 9 kumstava iz Hercegovine ili 1,20%.

sredno nakon žetve, u zimskoj pauzi) kao i u periodima pojačane seksualne aktivnosti (V, VI i VII mjesec)“ (Krivošić, 1991).

Tako Vekarić i suradnici za Dubrovnik i njegovo područje navode: „Brakovi su se najčešće sklapali nakon završetka poljskih radova, a prije božićnih blagdana (u studenom) ili u razdoblju prije Korizme (siječanj i veljača). I u južnoj i sjevernoj Hrvatskoj vrijedilo je to pravilo, s time da su južni Hrvati davali prednost studenom, a sjeverni su se radije ženili poslije Božića“ (Vekarić i dr., 2000).

U metkovskim župama na sam izbor vjenčanja znatno su utjecali sezonski radovi tijekom godine. Oni su nešto manji u kasnu jesen i zimu, a nešto intenzivniji u proljeće, kada počinju poljoprivredne pripreme tla ili stočarske aktivnosti. U župama općine Metković maksimum je vjenčanja zabilježen u veljači, potom slijedi mjesec siječanj, dok je u ostalim hrvatskim pokrajinama nešto drugačija slika. U Dalmaciji, Hrvatskoj, Slavoniji i Istri maksimum vjenčanja je u studenom (Vrbanić, 1896), a minimum je kod svih isti, u ožujku.

U usporedbi s neretvanskom župom Desne (općina Opuzen), u kojoj je maksimum vjenčanja u studenom (Bego-Matijević, Dugandžić, Akrap, 2009), u župama općine Metković maksimum vjenčanja u njene tri župe (Metković, Dobranje i Slivno) je u veljači, a u župi Vidonje u siječnju.

U metkovskim župama izraziti se maksimum dostiže u veljači i siječnju, a rjeđe u studenom, dok se izrazit minimum dostiže u ožujku i prosincu, a rjeđe u lipnju i srpnju (Tablica 1).

Tablica 1: Mjesečna distribucija vjenčanja u župama općine Metković (1850–1918)

Mjesec	Broj vjenčanih							
	Župa Metković		Župa Dobranje		Župa Vidonje		Župa Slivno	
	Ukupno	%	Ukupno	%	Ukupno	%	Ukupno	%
Siječanj	168	14,76	60	24,50	109	30,70	17	20,00
Veljača	259	22,75	87	35,51	79	21,52	19	22,35
Ožujak	29	2,54	5	2,04	4	1,08	-	-
Travanj	68	6,00	10	4,08	10	2,72	2	2,35
Svibanj	116	10,19	18	7,35	14	3,82	8	9,41
Lipanj	52	4,57	12	4,90	3	0,81	1	1,17
Srpanj	59	5,18	4	1,63	10	2,72	6	7,05
Kolovoz	70	6,15	7	2,86	8	2,17	2	2,35
Rujan	71	6,23	8	3,26	10	2,72	2	2,35
Listopad	73	6,45	9	3,67	30	8,17	16	18,85
Studeni	155	13,60	21	8,57	67	17,31	12	14,12
Prosinac	18	1,58	4	1,63	21	5,72	-	-
Nepoznato	-	-	-	-	2	0,54	-	-
Ukupno:	1138	100,00	245	100,00	367	100,00	85	100,00

IZVOR: Matične knjige vjenčanih župa Metković, Dobranje i Vidonje od 1850. do 1918., te matične knjige vjenčanih župe Slivno Ravno od 1908. do 1918.

Pojava malobrojnih vjenčanja u ožujku i prosincu ne znači i nepoštivanje zabrana jer primjerice zabrana u prosincu ne traje cijeli mjesec, niti je pak Uskrs svake godine istog datuma (pomiče se unutar 40 dana), pa se jedan broj dana u ožujku ne mora odnositi na zabranu (Slika 2).

2.2. Brakovi u srodstvu

O brakovima u srodstvu istraživanih župa možemo govoriti na temelju matičnih knjiga u kojima je upisan stupanj srodstva. Ima više vrsta srodstva, a nama je najvažnije krvno srodstvo. „U rimskom pravu i većini građanskih prava, krvno srodstvo računalo se po principu koliko poroda toliko stupnjeva, tj. računalo se prema broju poroda izme-

đu dvije osobe. U svim zakonodavstvima krvno srodstvo je ženidbena zapreka. Već po rimskom pravu srodstvo u izravnoj lozi bilo je ženidbena zapreka, a po pobočnoj liniji različito se regulirala i u prošlosti i u sadašnjosti“ (Vekarić i dr., 2000).

Srodstvo je pravom priznati prirodni i društveni porodični odnos između dvije ili više osoba na kojem se temelje određena prava i dužnosti (Krivošić, 1990).

„Inocent III. je na IV. lateranskom saboru (1215. i 1216.) ograničio ženidbenu zapreknu na četvrtu koljeno po kanonskom slučaju. Pobočno srodstvo u prvom koljenu (braća i sestre) smatralo se neoprostivom zaprekom. Za sklapanje braka do 2. stupnja srodstva (prvi rođaci) dozvolu je mogao dati papa, a

do uključivo 4. koljena (treći rođaci) bio je nadležan biskup“ (Vekarić, 2000).

U matičnim knjigama vjenčanih župe Dobranje upisano je 245 vjenčanja, od kojih je 21 vjenčani par u srodstvu, što je oko 8,60% vjenčanih ili 0,12% vjenčanja po godini (tablica 2).

S obzirom na dosta veliko razdoblje istraživanja, uočljiv je veoma mali broj sklopljenih brakova u srodstvu u župi Metković, i to u najdaljem obliku zabrane, u 4. stupnju (Tablica 2). Vjerojatan je razlog tomu što je ta župa kao i sam grad Metković veliko prometno središte, pa je time i dosta otvorenija prema vanjskim utjecajima. Nedaleko je bila granica s Hercegovinom, iz koje je također dolazio veliki broj ženika i nevjesta za razliku od nekih drugih župa (Dobranje i Vidonje) u kojima je uočljiva velika zatvorenost prema vanjskim utjecajima.

Od ukupnog broja brakova župe Vidonje (367) njih 29 čine brakovi u srodstvu, što čini 7,90% vjenčanja (Tablica 2).

U župi Slivno Ravno od 1908. do 1917. sklopljeno je 85 brakova, od čega su 22 u srodstvu⁵ (Tablica 2).

Najvjerojatnije da povećan broj brakova u srodstvu u župama Dobranje i Vidonje nije posljedica imovinskih razloga, nego da je riječ o nekoj vrsti geografskih izolata (Vekarić i dr., 2000). Jedan od razloga ovoglikog broja sklopljenih brakova u srodstvu u župama Dobranje i Vidonje u odnosu na župu Metković proizlazi iz smanjene mogućnosti izbora bračnog partnera. Naime, stanovaštvo župa Dobranje i Vidonje živjelo je isključivo od poljoprivrede i stočarstva, čija se djelatnost obavljala isključivo na području tih župa, pa nije bilo veće potrebe ni za dnevnim ni za sezonskim migracijama, zbog čega je dolazilo do veće upućenosti na vlastitu sredinu.

⁵ Za župu Slivno Ravno teško je dati valjan sud u svezi sa brakovima u srodstvu jer se radi o malom broju uzoraka i kratkom vremenskom razdoblju, od 1908. do 1917.

Tablica 2: Brakovi u srodstvu po župama općine Metković (1850–1918.)

1Uzorak	Broj brako- va	Broj brakova u srodstvu									
		Uku- pno	%	1. i 2. stupanj	2. stupanj	2. i 3. stupanj	3. stupanj	2. i 4. stupanj	3. i 4. stupanj	4. stupanj	
Župa Dobranje (1850–1918.)	245	21	8,57	-	-	1	1	-	3	16	
Župa Metković (1850–1918.)	1138	4	0,35	-	-	-	-	-	-	4	
Župa Slivno Ravno (1908–1917.)	85	22	25,88	-	1	-	1	-	8	12	
Župa Vidonje (1850–1918.)	367	29	7,90	-	-	1	1	-	12	15	
Općina Metković	1835	76	4,14	-	1	2	3	-	23	47	

IZVOR: Matične knjige vjenčanih župa Metković, Dobranje, Vidonje od 1850. do 1918. te matične knjige vjenčanih župe Slivno Ravno od 1908. do 1918.

2.3. Prosječna dobna razlika ženika i nevjeste u općini Metković

Kao što pišu Vekarić i suradnici, na dob pri zasnivanju obitelji najviše je utjecalo trenutno gospodarsko stanje, koje se najuočljivije iskazivalo kroz demografske trendove. U razdobljima kriza, manjka stanovništva i male ponude snižavala se ženidbena dob, dok se u periodima pozitivnih demografskih kretanja, viška stanovništva i velike ponude povisivala. Stoga je razdoblje demografske tranzicije, koje je, ovisno o zemljama i područjima počelo krajem 18. ili tijekom 19. stoljeća, kao dio svjetskog procesa posvuda izazivalo trend rasta ženidbene dobi“ (Vekarić i dr., 2000).

Ženidbena dob ovisi o raznim činiteljima, između ostalog o biološkim, gospodarskim ali i tradicijskim (Vekarić, Vranješ-Šoljan, 2009). Sva ta tri činitelja su uzrokovala da je ženik češće bio stariji od nevjeste, ali je čest razlog bio i u tome to što je muškarac osiguravao egzistenciju obitelji i ženio se kad bi ju osigurao (Vekarić i dr., 2000).

Kod inokosnih obitelji prosječna dob mladenaca bila je nešto niža od uobičajene zbog slaboga gospodarskog potencijala obitelji koja mladom odraslotu muškarcu nije

jamčila sigurnu egzistenciju, pa je težnja za samostalnom obitelji bila nešto izraženija (Vekarić i dr., 2000).

Utjecaj procesa demografske tranzicije na dob stupanja u brak vidljiv je i u župama općine Metković. Relativno visoka prosječna ženidbena dob ženika i nevjeste u razdoblju od 1850. do 1918. daje naslutiti da je općini Metković zahvatio proces demografske tranzicije (tablica 3–4). Prepostavka je da je došlo do promjena i u demografskoj strukturi zanimanja jer se počinju javljati obrtništvo, pomorstvo i druga zanimanja (koja su vrlo malo evidentirana u maticama vjenčanih ili uopšte nisu evidentirana), koja sve više utječu na povećanje ženidbene dobi mladenaca. Prosječna dob mladenaca općine Metković približno je jednaka prosječnoj dobi mladenaca u naselju Rogotin i župi Desne. Odnosno, prosječna dob mladoženje u općini Metković iznosi 28,7 godina, a mladenke 24 godine. Slično je i u naselju Rogotin, u kojem je prosječna dob mladoženje iznosila 28,37, a njegove partnerice 24,81 godina (Šunjić, 2007). U župi Desne prosječna dob mladoženje iznosila je 28, a njegove partnerice nepunih 25 godina (Bego-Matijević, Dugandžić, Akrap, 2009).

Tablica 3: Prosječna dobna razlika ženika i nevjeste po župama u općini Metković

2Župa – razdoblje	Prosječna dob		Razlika
	ženik	nevjeta	
Dobranje (1858–1918.)	30,30	25,70	4,60
Metković (1850–1918.)	30,50	26,10	4,40
Slivno Ravno (1908–1918.)	31,30	24,70	6,60
Vidonje (1858–)	29,40	24,30	5,10
Općina Metković (1850–1918)	30,40	25,20	5,20

IZVOR: Matične knjige vjenčanih župa Metković, Dobranje, Vidonje od 1850. do 1918. te matične knjige vjenčanih župe Slivno Ravno od 1908. do 1918.

Tablica 4: Udio mladenaca u braku prije navršene 20. godine života

Župa – razdoblje ³	Udio u broju brakova sklopljenih prije navršene 20 godine života (%)	
	ženik	nevjesta
Dobranje (1858 –1918.)	5,00	19,50
Metković (1850 –1918.)	0,40	8,00
Slivno Ravno (1908 –1918.)	0,00	5,30
Vidonje (1857 –1918.)	3,00	11,25
Općina Metković (1850–1918)	2,10	11,01

IZVOR: Matične knjige vjenčanih župa Metković, Dobranje, Vidonje od 1850. do 1918., te matične knjige vjenčanih župe Slivno Ravno od 1908. do 1918.

2.4. Dob supružnika pri ulasku u prvi i drugi brak u općini Metković

Kao što je već i naglašeno, dob supružnika pri ulasku u brak ovisila je o nizu čimbenika kao što su tip obiteljske strukture, gospodarska situacija, ali i sam proces demografske tranzicije. Društva koja su zahvaćena demografskom tranzicijom ulaze u brak u višoj dobi.

Pri sklapanju prvog braka u župama općine Metković zaručnice su u prosjeku od 4 do 6 godina mlađe od svojih zaručnika. Nema većeg odstupanja u godinama mladenaca po pojedinim župama. Najveća je dobna razlika među mладencima u župi Slivno Ravno i iznosi 6,6 godina, a najmanja u župi Metković, u kojoj razlika iznosi 4,4 godine. Općinski prosjek iznosi 5,2 godine.

Udio u broju brakova sklopljenih prije navršene 20. godine života najveći je u župi Dobranje, u kojoj iznosi 24,50%, a najma-

nji u župi Metković (oko 8,40%), dok se na razini općine Metković taj udio kreće oko 13%. Na selu je u pravilu izraženja udaja prije 20. godine života nego u samom Metkoviću. To se donekle može objasniti i tradicionalnim položajem žene, čija je uloga i dalje bila reproduktivna. Žene stupaju u brak mlađe od muškaraca. Uglavnom, i u Donjem Ponertavlju „ženin položaj u društvu davao joj je više razloga da prije stupi u brak. Muškarac je osiguravao egzistenciju obitelji i ženio se kad bi je osigurao, dok su žene bile spremne za udaju čim bi fizički stasale“ (Vekarić i dr., 2000).

Najveći postotak muškaraca u općini Metković ulazi u prvi brak do 30. godine života, njih 64,33%. Gledano po župama: u župi Vidonje taj udio je oko 70,64%, u župi Metković 63,59%, dok je nešto manji udio zabilježen u župama Slivno Ravno 62,10% i Dobranje 61,04% (Tablica 5).

Tablica 5: Dob ulaska muškaraca u prvi brak po župama općine Metković (1850–1918.)

Dob	1. brak (po župama)				% (po župama)			
	Metković	Dobranje	Vidonje	Slivno Ravno	Metković	Dobranje	Vidonje	Slivno Ravno
15–19	6	8	12	1	0,70	3,76	3,88	1,51
20–24	162	46	68	12	18,49	21,60	21,72	18,18
25–29	389	76	141	28	44,40	35,68	45,04	42,42
30–34	212	44	73	10	24,20	20,65	23,32	15,15
35–39	75	28	11	8	8,56	13,15	3,50	12,15
40–44	22	7	1	5	2,51	3,29	0,32	7,57
45–49	6	3	0	1	0,68	1,41	0,00	1,51
50–54	3	0	1	1	0,36	0,00	0,32	1,51
55–59	1	1	1	0	0,10	0,46	0,30	0,00
60–64	0	0	0	0	0,00	0,00	0,00	0,00
65–69	0	0	0	0	0,00	0,00	0,00	0,00
70–	0	0	0	0	0,00	0,00	0,00	0,00
Nepoznato	0	0	5	0	0,00	0,00	1,60	0,00
Ukupno:	876	213	313	66	100,00	100,00	100,00	100,00

IZVOR: Matične knjige vjenčanih župa Metković, Dobranje, Vidonje od 1850. do 1918., te matične knjige vjenčanih župe Slivno Ravno od 1908. do 1918.

Za drugi brak između 30. i 34. godine života odlučivao se veći postotak muškaraca metkovske i vidonske župe, dok se za brak

od 35. do 39. godine odlučivao veći broj muškaraca u župama Dobranje i Slivno Ravno (Tablica 6).

Tablica 6: Dob ulaska muškaraca u drugi brak po župama općine Metković (1850–1918.)

Dob	2. brak (po župama)				% (po župama)			
	Metković	Dobranje	Vidonje	Slivno Ravno	Metković	Dobranje	Vidonje	Slivno Ravno
15–19	0	1	1	0	0,00	3,03	1,85	0,00
20–24	12	0	3	1	4,56	0,00	5,56	7,69
25–29	53	3	7	0	20,16	9,09	12,96	0,00
30–34	53	4	12	3	20,15	12,12	22,22	23,10
35–39	48	11	11	4	18,25	33,30	20,37	30,76
40–44	36	4	8	3	13,69	12,16	14,82	23,07
45–49	31	3	5	0	11,79	9,09	9,26	0,00

Dob	2. brak (po župama)				% (po župama)			
	Metković	Dobranje	Vidonje	Slivno Ravno	Metković	Dobranje	Vidonje	Slivno Ravno
50–54	17	5	3	1	6,46	15,15	5,56	7,69
55–59	7	2	2	1	2,66	6,06	3,70	7,69
60–64	3	0	1	0	1,14	0,00	1,85	0,00
65–69	1	0	2	0	0,38	0,00	3,70	0,00
70–	2	0	0	0	0,76	0,00	0,00	0,00
Nepoznato	0	0	0	0	0,00	0,00	0,00	0,00
Ukupno:	263	33	54	13	100,00	100,00	100,00	100,00

IZVOR: Matične knjige vjenčanih župa Metković, Dobranje, Vidonje od 1850. do 1918., te matične knjige vjenčanih župe Slivno Ravno od 1908. do 1918.

U prvi brak do 24. godine života u prosjeku se odlučuje oko 61% žena, odnosno u dobi do 29. godine života, njih oko 69% (Tablica 7). Gledano po župama, do 24. godine života za brak se u najvećem postotku odlučuju

žene iz župe Vidonje (67,94%), a najmanje iz župe Metković (54,84%). Ulazak žena u mlađoj dobi u prvi brak izraženiji je u župama Dobranje i Vidonje nego u župama Metković i Slivno Ravno.

Tablica 7: Dob ulaska žena u prvi brak po župama općine Metković (1850–1918.)

Dob	1. brak (po župama)				% (po župama)			
	Metković	Dobranje	Vidonje	Slivno Ravno	Metković	Dobranje	Vidonje	Slivno Ravno
od 13	1	0	0	0	0,12	0,00	0,00	0,00
od 14	0	2	0	0	0,00	0,90	0,00	0,00
15–19	129	50	46	9	14,71	21,80	14,79	13,64
20–24	356	81	166	33	40,01	35,30	53,38	50,00
25–29	258	59	71	15	29,42	25,70	22,83	22,73
30–34	109	24	18	7	12,43	10,30	5,79	10,60
35–39	16	12	4	2	1,82	5,20	1,29	3,03
40–44	9	1	1	0	1,03	0,40	0,32	0,00
45–49	2	0	1	0	0,23	0,00	0,32	0,00
50–54	0	0	0	0	0,00	0,00	0,00	0,00
55–59	2	0	0	0	0,23	0,00	0,00	0,00
60–64	0	0	0	0	0,00	0,00	0,00	0,00
65–69	0	0	0	0	0,00	0,00	0,00	0,00
70–	0	0	0	0	0,00	0,00	0,00	0,00
Nepoznato	0	1	5	0	0,00	0,40	1,60	0,00
Ukupno:	877	229	311	66	100,00	100,00	100,00	100,00

IZVOR: Matične knjige vjenčanih župa Metković, Dobranje, Vidonje od 1850. do 1918., te matične knjige vjenčanih župe Slivno Ravno od 1908. do 1918.

Župa Vidonje ima najveći postotak žena u drugom braku. Razlog je vjerojatno sličan kao i kod muškaraca – visoka smrtnost. Najviše je žena ulazilo u drugi brak od 25. do 30. godine života. Tako je u župama Met-

ković i Vidonje najveći broj žena u drugom braku između 25. i 29. godine života, a u župi Dobranje između 30. i 34. U župi Slivno Ravno najveći je broj žena u drugom braku između 20. i 24. godine života (Tablica 8).

Tablica 8: Dob ulaska žena u drugi brak po župama općine Metković (1850–1918.)

Dob	2. brak (po župama)				% (po župama)			
	Metković	Dobranje	Vidonje	Slivno Ravno	Metković	Dobranje	Vidonje	Slivno Ravno
od 13	0	0	0	0	0,00	0,00	0,00	0,00
od 14	0	0	0	0	0,00	0,00	0,00	0,00
15–19	9	0	1	0	3,91	0,00	1,75	0,00
20–24	43	0	12	5	16,70	0,00	21,10	38,40
25–29	76	3	16	4	29,60	17,80	28,10	30,70
30–34	47	4	10	1	18,30	23,50	17,50	7,60
35–39	38	3	9	2	14,80	17,60	15,70	15,70
40–44	26	2	7	1	10,10	11,70	12,20	7,60
45–49	8	5	2	0	3,12	29,40	3,65	0,00
50–54	4	0	0	0	1,50	0,00	0,00	0,00
55–59	3	0	0	0	1,17	0,00	0,00	0,00
60–64	2	0	0	0	0,80	0,00	0,00	0,00
65–69	0	0	0	0	0,00	0,00	0,00	0,00
70–	0	0	0	0	0,00	0,00	0,00	0,00
Nepoznato	0	0	0	0	0,00	0,00	0,00	0,00
Ukupno:	256	17	57	13	100,00	100,00	100,00	100,00

IZVOR: Matične knjige vjenčanih župa Metković, Dobranje, Vidonje od 1850. do 1918., te matične knjige vjenčanih župe Slivno Ravno od 1908. do 1918.

Uvidom u matice vjenčanih župe Dobranje od 1850. do 1918. saznajemo da je u prvom braku najmlađi ženik imao 18, a najmlađa mlađenka 14 godina.⁶ Prema maticama vjenčanih župe Metković od 1850. do 1918. u prvom braku najmlađi je ženik imao 17, a najmlađa mlađenka 15 godina.⁷ U maticama

vjenčanih župe Vidonje od 1850. do 1918. u prvom braku najmlađi je ženik imao 17, dok su najmlađe mlađenke, njih tri, imale po 16 godina starosti.⁸

⁶ Uvidom u matice vjenčanih župe Dobranje, najmlađi ženik od 18 godina starosti je Luka Obradović, rođen 20. listopada 1879, a najmlađa mlađenka od 14 godina je Lucija Rodin, rođena 3. ožujka 1886. godine.

⁷ Uvidom u matice vjenčanih župe Metković, najmlađi ženik od 17 godina starosti je Ivan Kiridžija iz Metkovića, rođen 10. ožujka 1893, a najmlađa mlađenka je Ivka Slipčević, stara 15 godina, rođena u Šibeniku, zaposlena kao radnica u Metkoviću. Među

mlađenkama 16-godišnjakinjama evidentirane su Ana Margreta iz Metkovića, Irma Kitić iz Metkovića, Luca Bajo iz Dobranja uodata u Metković, te Matilda Lupini iz Đakova, s prebivalištem u Mostaru, a vjenčana u Metkoviću za Johana Fischera iz Češke, s prebivalištem u Mostaru.

⁸ Uvidom u matice vjenčanih župe Vidonje najmlađi ženik od 17 godina je Marko Glavinić, rođen 5. listopada 1831. godine. Od mlađenki bile su tri po 16 godina starosti i to: Mara Milinović, rođena 1840., zatim Stana Glavinić, rođena 1. ožujka 1854. i Elena Tošić, rođena 25. veljače 1874. godine.

Dob pri ženidbi izravno je uvjetovana općim prilikama po župama općine Metković. Nešto je veća dobna razlika između ženika i nevjeste u čisto ruralnim sredinama. Dob mlađenki nešto je niža u ruralnim u odnosu na metkovsku sredinu. Dob ženika u prvom braku uglavnom je slična po svim župama, ali je drugi brak češći u župama Dobranje i Vidonje od onog u Metkoviću.

2.5. Ponovni brakovi

Najveći broj brakova u svim župama čine brakovi u kojima su oba partnera u prvom braku, slijedi brak u kojem je ženik u drugom, a nevjesta u prvom braku, zatim brak u kome je ženik u prvom, a nevjesta u drugom braku, te na koncu brak u kojem su oba partnera u drugom braku (Tablica 9).

Tablica 9: Brak po redu mlađenaca u općini Metković (1850–1918.)

Brak	Župa Metković	Župa Dobranje	Župa Vidonje
Ukupno	1138	245	367
Oba partnera u I braku	852	203	304
%	74,87	82,86	82,83
Ženik u I braku, nevjesta u II braku	69	9	14
%	6,06	3,67	3,82
Ženik u II braku, nevjesta u I braku	160	25	35
%	14,06	10,20	9,54
Ženik u II braku, nevjesta u II braku	57	8	14
%		3,27	3,81

IZVOR: Matične knjige vjenčanih župi Metković, Dobranje i Vidonje

Ponovni brak jednog od supružnika najviše je ovisio o tipu obiteljske strukture, pa je tako u inokosnim obiteljima češći zbog manjka radno sposobnih članova obitelji, dok je u složenim obiteljima to bio rjeđi slučaj. Inače su se muškarci poslije smrti partnerice mnogo češće i brže odlučivali na drugi brak.

U općini Metković u razdoblju od 1850. do 1918. prosječna dob osoba koje su ponovno stupile u brak bila je kod udovaca 39,6, a kod udovica 37,2 godine. Najmlađi udovac u ponovnom braku imao je 19 godina, a najstariji 68 godina. Najmlađa udovica u ponovnom braku imala je 18, a najstarija 61 godinu. U svim župama općine Metković najveći broj udovaca u ponovnom se braku ženi djevojkama. Najvjerojatnije da se zbog egzistencijal-

ne sigurnosti i nemogućnosti velikog izbora bračnog partnera na takav brak odlučuje veći broj djevojaka. Znatno se manji broj udovica u ponovnom braku odlučuje za brak s neženjenim muškarcima.

U općini Metković više je nego dvostruko udovaca koji se odlučuju na drugi brak u odnosu na broj udovica (Tablica 10). Udio je udovaca u drugom braku oko 15%, dok je udio udovica oko 7%.

Udovice u drugom braku najzastupljenije su u župi Metković, a najmanje zastupljene u župi Vidonje, odnosno u župi Slivno Ravno.

Tablica 10: Udio ponovnih brakova u ukupnom broju brakova u općini Metković

4Župa	Udio ponovnih brakova u ukupnom broju brakova (%)	
	Udovci	Udovice
Dobranje (1858–1918.)	14,41	8,40
Metković (1850–1918.)	16,10	11,24
Slivno Ravno (1908–1918.)	16,60	1,40
Vidonje (1858–1918.)	12,80	6,40
Općina Metković (1850–1918)	14,97	6,86

IZVOR: Matične knjige vjenčanih župa Metković, Dobranje, Vidonje od 1850. do 1918., te matične knjige vjenčanih župe Slivno Ravno od 1908. do 1918.

Razlog većeg broja muškaraca u ukupnom broju ponovno sklopljenih brakova leži i u patrijarhalnim obilježjima Poneretavlja. Obično muškarci ostaju na svom posjedu, a žene odlaze na mužev posjed, te se nalaze u nepovoljnijoj situaciji.

U župi Metković od 286 ponovnih brakova udovci su u ponovnom braku u 217, a udovice u 63 slučaja. Udovci se u ponovnim brakovima najčešće žene djevojkama, čak u 160 slučajeva, dok se udovice u 69 slučajeva odlučuju na brak s neoženjenim muškarcima. U najmanjem broju slučajeva (57) u ponovnom su braku udovci i udovice. Najmlađi udovac te župe u ponovnom braku star je 22, a najstariji 66 godina.⁹ Najmlađa udovica u ponovnom braku stara je 18, a najstarija 61 godinu.¹⁰

U župi Dobranje od 42 ponovna braka udovci su u ponovnom braku u 33, a udovice

u 17 slučajeva. Udovci se u ponovnim brakovima najčešće žene djevojkama (čak 25 puta), dok se udovice u devet slučajeva odlučuju na brak s neoženjenim muškarcima. U najmanjem broju slučajeva (osam) u ponovnom su braku udovci i udovice. Najmlađi udovac te župe u ponovnom braku star je 19, a najstariji 58 godina.¹¹ Najmlađa udovica te župe u ponovnom braku stara je 25, a najstarija 49 godina.¹²

U župi Vidonje od 1850. do 1918. zabilježena su 63 ponovna braka; udovci su u ponovnom braku u 49 slučajeva, a udovice u 28 slučajeva. Udovci se u ponovnim brakovima najčešće žene djevojkama (čak 35 puta), dok se udovice u 14 slučajeva odlučuju na brak s neoženjenim muškarcem. U 14 slučajeva u ponovnom su braku udovci i udovice. Najmlađi udovac te župe u ponovnom braku

⁹ U maticama vjenčanih župe Metković najmlađi udovac u ponovnom braku bio je Pietro Kiridžija, star 22 godine iz Metkovića, oženjen udovicom Giacomma Dominiković iz Metkovića, starom 25 godina. Najstariji udovac u ponovnom braku je Rade Baće iz Metkovića, star 66 godina oženjen udovicom Jelom Puljević iz Metkovića, starom 51 godinu.

¹⁰ U maticama vjenčanih župe Metković, najmlađa udovica u ponovnom braku je Andreana Bosgnal iz Metkovića, stara 18 godina. Najstarija udovica u ponovnom braku je Appolonia Marče, udova Pešić iz Imotskog, stara 61 godinu, udana za Kažimira Vrdoljaka, udovca stara 52 godine, s prebivalištem u Mostaru, službenika.

¹¹ U maticama vjenčanih župe Dobranje, najmlađi udovac u ponovnom braku je Mato Medić, star 19 godina, oženjen s Lucijom Veraja, djevojkom od 27 godina. Najstariji udovac u ponovnom braku je Luka Veraja iz Metkovića, star 58 godina oženjen Matijom Sprčić iz Dobranja, djevojkom starom 36 godinu.

¹² U maticama vjenčanih župe Dobranje, najmlađa udovica u ponovnom braku je Jakovica Veraja iz Dobranja, stara 25 godina i udata za Grgu Crnčevića iz Vidonja, neoženjena muškarca stara 28 godina. Najstarija udovica u ponovnom braku te župe je Franka Domazet iz Dobranja, stara 49 godina, udata za Iliju Ivankovića, neoženjena muškarca od 36 godina iz Dobranja.

star je 19, a najstariji 68 godina.¹³ Najmlađa udovica u ponovnom braku u župi Vidonje stara je 23, a najstarija 49 godina.¹⁴

2.6. Podrijetlo udanih žena

Broj udanih žena podrijetlom izvan župe također je jedan od pokazatelja stupnja otvorenosti ili zatvorenosti metkovskih župa, npr. župe Metković¹⁵ (Tablica 11). Na otvorenost

odnosno zatvorenost utjecale su komunikacije, a župa Metković u tom je pogledu bila u velikoj prednosti u odnosu na preostale župe općine. U 80-im godinama 19. stoljeća radio se na plovnosti Neretve, uređenju korita, izgradnji luke te povezivanju unutrašnjosti cestovnom i željezničkom mrežom. Sve to je činilo Metković središtem Poneretavlja, otvaralo ga prema vanjskom svijetu i činilo ga velikim prihvatištem stranaca.

¹³ U maticama vjenčanih župe Vidonje, najmlađi udovac je Matteo Obrvan, star 17 godina iz Vidonja, oženjen djevojkom iz Vidonja starom 22 godine. Najstariji udovac je Mijo Glavinić, star 68 godina, oženjen udovicom Marom Vrnoga, starom 45 godina.

¹⁴ U maticama vjenčanih u župe Vidonje, najmlađa udovica je Mara Martinović, stara 23 godine, udana za neoženjena muškarca od 31 godine, dok je najstarija udovica Mattea Zonić, stara 49 godina iz Opuzena, a udana za Luku Pratežinu iz Vidonja, stara 49 godina.

¹⁵ U korist tvrdnje o višoj otvorenosti župe Metković

u odnosu na preostale župe općine govori i činjenica da je među bračnim odabranicama bilo sedam mlađenika koje nisu bile katoličke vjeroispovijesti. Također i župa Dobranje u razdoblju od 1850. do 1918. bilježi u maticama vjenčanih četiri mlađenke pravoslavne vjeroispovijesti.

Tablica 11: Metkovske nevjeste podrijetlom izvan župe Metković (1850–1918.)

Red. br.	Mjesto podrijetla	Broj žena	Udio (%)	Red. br.	Mjesto podrijetla	Broj žena	Udio (%)
1.	Althofen	1	0,19	111.	Laponija	1	0,19
2.	Aržano	1	0,19	112.	Leistmarit	1	0,19
3.	Austrija	2	0,40	113.	Lertuneritz	1	0,19
4.	Baćina	1	0,19	114.	Lisac	1	0,19
5.	Bagalovići	1	0,19	115.	Lokve, Hrvatska	1	0,19
6.	Banja Luka	1	0,19	116.	Ljubljana	4	0,80
7.	Baška Voda	2	0,40	117.	Ljubaški	2	0,40
8.	Beč	9	1,70	118.	Makarska	6	1,18
9.	Beograd	1	0,19	119.	Mali Ston	3	0,60
10.	Bernartice	1	0,19	120.	Maribor	1	0,19
11.	Bihac	1	0,19	121.	Moravska	9	1,70
12.	Bijelo Polje, Mostar	1	0,19	122.	Mostar	16	3,10
13.	Blagaj, Mostar	1	0,19	123.	Mravinci	1	0,19
14.	Blato na Korčuli	2	0,40	124.	Nova Sela	1	0,19
15.	Blažuj	1	0,19	125.	Novi, Hrvatska	1	0,19
16.	Bobovište, Dobranje	1	0,19	126.	Novigrad	1	0,19
17.	Bogicevci	1	0,19	127.	Novska	1	0,19
18.	Borovci	12	2,30	128.	Ogulin	3	0,60
19.	Bosna	1	0,19	129.	Okučani	1	0,19

Red. br.	Mjesto podrijetla	Broj žena	Udio (%)	Red. br.	Mjesto podrijetla	Broj žena	Udio (%)
20.	Brač	1	0,19	130.	Omiš	1	0,19
21.	Bradina, Konjic	1	0,19	131.	Oplačići, Stolac	1	0,19
22.	Brčić	1	0,19	132.	Opuzen	6	1,18
23.	Brdovac, Hrvatska	1	0,19	133.	Ornica, Gorica	1	0,19
24.	Bribir, Senj	1	0,19	134.	Osijek	2	0,40
25.	Brist	4	0,80	135.	Otrić	4	0,80
26.	Brod, Slavonija	1	0,19	136.	Ozalj	1	0,19
27.	Brsočine	1	0,19	137.	Pakljena	1	0,19
28.	Bugojno	2	0,40	138.	Palež, Bosna	1	0,19
29.	Bukovica, Slavonija	1	0,19	139.	Postira, Brač	1	0,19
30.	Celovec	1	0,19	140.	Pasičine	3	0,60
31.	Čapljina	1	0,19	141.	Pile, Dubrovnik	1	0,19
32.	Čatež, Kranjska	1	0,19	142.	Pitomača, Hrvatska	1	0,19
33.	Čerin, Hercegovina	1	0,19	143.	Plan	1	0,19
34.	Češka	18	3,50	144.	Plina, Ploče	6	1,18
35.	Čilipi	1	0,19	145.	Pločice, Dubrovnik	1	0,19
36.	Dabar	1	0,19	146.	Počitelj	1	0,19
37.	Daruvar	1	0,19	147.	Podrujnica, Desne	1	0,19
38.	Desne	21	4,10	148.	Ponikve	1	0,19
39.	Dobranje	10	1,97	149.	Prag	1	0,19
40.	Doljani, Čapljina	1	0,19	150.	Prenj, Stolac	1	0,19
41.	Domanovići, Čapljina	1	0,19	151.	Pridvorje	1	0,19
42.	Donja Austrija	1	0,19	152.	Prolog, Vrgorac	1	0,19
43.	Donji Humac, Brač	1	0,19	153.	Proložac, Imotski	1	0,19
44.	Dračevo, Čapljina	1	0,19	154.	Pula	2	0,40
45.	Drašnice, Makarska	1	0,19	155.	Rab	1	0,19
46.	Drniš	4	0,80	156.	Radišići, Ljubuški	1	0,19
47.	Dubrave, Hercegovina	9	1,70	157.	Ravča, Vrgorac	1	0,19
48.	Dubravica	2	0,40	158.	Ribnik, Hrvatska	1	0,19
49.	Dubrovnik	8	1,60	159.	Rogotin	1	0,19
50.	Dusina, Vrgorac	3	0,19	160.	Rogoznica, Zadar	1	0,19
51.	Dakovo	1	0,19	161.	Runovići	1	0,19
52.	Elbogen	1	0,19	162.	Sarajevo	12	2,40
53.	Gabela, Čapljina	1	0,19	163.	Saška Banja	1	0,19
54.	Galicija	5	0,98	164.	Schabolt	1	0,19
55.	Glednitz	1	0,19	165.	Schilterin	1	0,19
56.	Gлина, Hrvatska	1	0,19	166.	Schwernbart	1	0,19
57.	Glušci	1	0,19	167.	Selca, Brač	5	0,90

Red. br.	Mjesto podrijetla	Broj žena	Udio (%)	Red. br.	Mjesto podrijetla	Broj žena	Udio (%)
58.	Gnjilišta, Hercegovina	2	0,40	168.	Sinj	4	0,80
59.	Gorica, Hercegovina	2	0,40	169.	Sisak	2	0,40
60.	Gornja Kovačica, Bjelovar	1	0,19	170.	Skradin	1	0,19
61.	Graz, Austrija	3	0,60	171.	Škrip na Braču	1	0,19
62.	Gradac	3	0,60	172.	Slano	3	0,60
63.	Gradac, Primorje	2	0,40	173.	Slatina, Slavonija	1	0,19
64.	Gradnići, Hercegovina	1	0,19	174.	Slivno	6	1,18
65.	Grolozar, Imotski	1	0,19	175.	Smokovljani	2	1,37
66.	Grostanensteig	1	0,19	176.	Split	13	2,60
67.	Gručenik	1	0,19	177.	Starigrad	2	0,40
68.	Hercegovina	3	0,60	178.	Stolac	5	0,90
69.	Hermals	1	0,19	179.	Ston	1	0,19
70.	Hodelja, Ston	2	0,40	180.	Struge, Čapljina	4	0,80
71.	Hrasno, Hercegovina	3	0,60	181.	Sućuraj, Hvar	3	0,60
72.	Humac, Ljubuški	1	0,19	182.	Supetar, Brač	1	0,19
73.	Hvar	2	0,40	183.	Šibenik	1	0,19
74.	Igrane	1	0,19	184.	Šmarija	1	0,19
75.	Ilići, Mostar	1	0,19	185.	Šolta	1	0,19
76.	Ilirska Bistrica	1	0,19	186.	Štajerska	4	0,80
77.	Ilok	1	0,19	187.	Topolo	3	0,60
78.	Italija	3	0,60	188.	Travnik	1	0,19
79.	iz Križevačke županije	1	0,19	189.	Trebimlja, Herc.	1	0,19
80.	Janjina	3	0,60	190.	Trogir	1	0,19
81.	Jaromšia	1	0,19	191.	Trpanj	13	2,60
82.	Jelsa	1	0,19	192.	Trst	1	0,19
83.	Jezerana, Hrvatska	1	0,19	193.	Trst	1	0,19
84.	Kadakurt	1	0,19	194.	Tučepi	1	0,19
85.	Kamaufal	1	0,19	195.	Tuzla	1	0,19
86.	Karlovac	1	0,19	196.	Ugarska	13	2,60
87.	Kaštel Novi	1	0,19	197.	Velika Retova (Slovačka)	1	0,19
88.	Kaštel Stari	1	0,19	198.	Veljaci, Ljubuški	1	0,19
89.	Kirihschlag	1	0,19	199.	Venecija	1	0,19
90.	Knin	2	0,40	200.	Vid	11	2,10
91.	Kokorići, Vrgorac	1	0,19	201.	Vidonje	3	0,60
92.	Koločep	1	0,19	202.	Virovitica	2	0,40
93.	Konjic	6	1,18	203.	Vis	1	0,19
94.	Koprivnica	1	0,19	204.	Visči	1	0,19
95.	Korčula	2	0,40	205.	Višegrad	1	0,19

Red. br.	Mjesto podrijetla	Broj žena	Udio (%)	Red. br.	Mjesto podrijetla	Broj žena	Udio (%)
96.	Koričani	1	0,19	206.	Vodevalja, Dubrovnik	1	0,19
97.	Koruška	1	0,19	207.	Volosko, Hrvatska	1	0,19
98.	Kotor	3	0,60	208.	Vranić, Solin	1	0,19
99.	Kozica, Vrgorac	3	0,60	209.	Vrgorac	6	1,18
100.	Kraljevica	1	0,19	210.	Vrhovine, Hrvatska	1	0,19
101.	Kranjska	8	1,60	211.	Wertoustein	1	0,19
102.	Kranjska Gora	1	0,19	212.	Zadar	9	1,78
103.	Kreševo	1	0,19	213.	Zagorje, Kranjska	1	0,19
104.	Kreševo, Katuni	1	0,19	214.	Zaostrog	2	0,40
105.	Križevci	1	0,19	215.	Zaton	1	0,19
106.	Križevljani, Hrvatska	1	0,19	216.	Živogošće	1	0,19
107.	Kučići	1	0,19	217.	Župa Dubrovačka	1	0,19
108.	Kuline	1	0,19	Ukupno:		507	100,00
109.	Kuna, Pelješac	1	0,19				
110.	Laibach (Ljubljana)	1	0,19				

IZVOR: Matične knjige vjenčanih župe Metković od 1850. do 1918.

Broj žena udanih u župu Metković iz vanjskog dijela Carevine potvrđuje kako je Metković od sredine 60-ih godina 19. stoljeća bio otvorena destinacija i veliko gradilište. Metković je u to vrijeme bio daleko atraktivnija destinacija od mnogih drugih, pogotovo za pridošlice. U potrazi za poslom u Metković se slijevala mnogobrojna radna snaga svih profila, muškaraca i žena, bilo da je riječ o obrtnicima, trgovcima, činovnicima, vojnicima i sl. Mnogi su planirano ili neplanirano trajno ostali živjeti u Metkoviću. Mnoge žene nakon dolaska u Metković najčešće su se udavale za svoje sunarodnjake, koji bi potom privremeno ili stalno ostajali u Metkoviću. Manji broj žena koje su se doselile u potrazi za poslom udaju se za domaće ljude, pa je tako manji broj Metkovaca odlazio izvan Metkovića u potrazi za suprugama. Žene

su dolazile u Metković najčešće kao radna snaga, poslije čega su slijedila poznanstva i bračne veze.

Posebno se brojem žena udanih u Metković izdvaja župa Desne (21), tada u sastavu općine Opuzen, slijede žene podrijetlom iz Češke (18), Mostara (16), s prostora Ugarske (13), iz Trpnja (13), Splita (13), Borovaca (12), Vida (11), Dobranja (10)...

Kada je riječ o župama Dobranje, Vidonje i Slivno Ravno, ženilo se uglavnom međusobno unutar domaće župe. Vrlo mali broj muškaraca ženio se djevojkama iz vanjskih župa. Mikrolokacijska analiza podrijetla udanih žena po župama općine Metković napravljena je na temelju matičnih knjiga vjenčanih po načelu adresiranja i mjesta podrijetla (Tablica 12).

Tablica 12: Nevjeste podrijetlom izvan matičnih župa (1850–1918.)

Župa	Mjesto podrijetla	Broj žena	Udio (%)
Dobranje	Vidonje	8	36,36
	Metković	3	13,64
	Slivno Ravno	5	22,71
	Glušci	2	9,09
	Opuzen	1	4,55
	Dubravica	1	4,55
	Topolo	1	4,55
	D. Hrasno, Hercegovina	1	4,55
	Ukupno:	22	100,00
Vidonje	Slivno	10	52,63
	Ošlje	2	10,54
	Dobranje	4	21,05
	Opuzen	1	5,26
	Boroje	1	5,26
	Frignine (Štajerska)	1	5,26
	Ukupno:	19	100,00
Slivno Ravno	Gradina, Opuzen	4	44,44
	Janjina	2	22,23
	Ladište, Opuzen	1	11,11
	Opuzen	1	11,11
	Rogotin	1	11,11
	Ukupno:	9	100,00

Izvor: Matične knjige vjenčanih župa Dobranje, Vidonje i Slivno Ravno (1850–1918.)

3. ZAKLJUČAK

Gospodarsko-socijalna situacija u mnogome je utjecala na ritam sklapanja brakova, pri čemu se razlikovala ona u ruralnim naseljima od one u trguvištu Metković, gdje je ta situacija bila nešto bolja. Sela su uslijed kronične oskudice gladi doživjela priličan odlazak muškog stanovništva u potrazi za poslom.

Kod vjenčanja se izdvajaju dva razdoblja: razdoblje maksimuma javlja se u veljači i siječnju (dok je kod susjedne župe Desne, općina Opuzen, maksimum izražen u stu-

denom), te razdoblje minimuma u prosincu i ožujku.

Brakovi su u srodstvu češći u zatvorenijim sredinama (geografskim izolatima), u naveđenom slučaju to su župe Dobranje i Vidonje, a manji broj takvih slučajeva zabilježen je u župi Metkoviću, tada svakako daleko otvorenijoj sredini u odnosu na župe Dobranje i Vidonje. Na otvorenost odnosno zatvorenost utjecale su komunikacije, a župa Metković u tom je pogledu bila u velikoj prednosti u odnosu na preostale župe općine.

Muškarci su u brak ulazili u prosjeku s 28,7 godina, a žene s 24 godine starosti, pro-

sječna dobna razlika iznosila je od četiri do šest godina. Vrlo mali broj muškaraca ženio se prije navršene 20. godine života, njih samo 2%, dok je to bilo češće kod žena (11,01%). Kad je u pitanju starost mladenaca pri stupanju u brak, vidi se dosta slična situacija u općini Metković s onom u župi Rogotin i župi Desne.

Utjecaj demografske tranzicije vidljiv je u općini Metković kao i župama Rogotin i Desne, a to se vidi i iz relativno visoke prosječne ženidbene dobi ženika i nevjeste.

Udio u broju brakova sklopljenih prije navršene 20. godine života najveći je u župi Dobranje, u kojoj iznosi 24,50%, a najmanji u župi Metković (oko 8,40%), dok se na razini općine Metković taj udio kreće oko 13%. Na selu je u pravilu izraženija udaja prije 20. godine života nego u samom Metkoviću.

U razdobljima kriza, manjka stanovništva i male ponude snižavala se ženidbena dob, dok se u periodima pozitivnih demografskih kretanja, viška stanovništva i velike ponude povisivala.

Ponovni brak jednog od supružnika najviše je ovisio o tipu obiteljske strukture, pa je tako u inokosnim obiteljima češći zbog manjka radno sposobnih članova obitelji, dok je u složenim obiteljima to bio rjeđi slučaj. Inače su se muškarci poslije smrti partnerice mnogo češće i brže odlučivali na drugi brak. Za drugi se brak odlučivalo 14,97% muškaraca, te 6,86% žena. Slična situacija je bila i u susjednim župama Rogotin i Desne.

Prostor općine Metković u navedenom vremenskom razdoblju uglavnom je bio prostor useljavanja. Bježeći pred Osmanlijama, pogotovo u razdoblju Hercegovačkog ustanka, najviše stanovništva je pristizalo iz istočne Hercegovine.

REFERENCE:

Bego-Matijević, I., Dugandžić Ž. & Akrap A. (2009). Tranzicija mortaliteta: stanovništvo Desne na Neretvi (1870–1880). *Analji Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku*, 47: 195–218.

Bertoša, S. (2001). Matične knjige kao vrelo demografske, etničke, društvene i gospodarske povijesti Pule (1613–1815). *Časopis za suvremenu povijest*, 1: 175–180.

Curić, Z. (1998). Stanovništvo i naselja općine Slivno. *Dubrovnik*, 4: 149–160.

Dugandžić Ž. (2016). Smrtnost u općini Metković od 1850. do 1918. godine, na temelju matičnih knjiga umrlih. *HUM*, XI: 88–113.

Ivanišević, F. (1910). *Statistika 1910*, Split: Zadružni savez, Hrvatska štamparija Trumbić i drugovi.

Korenčić, M. (1979). Naselja i stanovništvo Socijalističke Republike Hrvatske (1857–1971). Zagreb: Djela JAZU, 54.

Krivošić, S. (1990). Stanovništvo Dubrovnika i demografske promjene u prošlosti. *Dubrovnik*: Zavod za povijesne znanosti JAZU u Dubrovniku.

Krivošić, S. (1991). Stanovništvo i demografske prilike u sjeverozapadnoj Hrvatskoj u XVIII. i prvoj polovini XIX. stoljeća. *Varaždin*: Zavod za znanstveni rad HAZU.

Ljubić, K. (1885). *Statistika pučanstva u Dalmaciji*. Zemaljski odbor Dalmatinski. Zadar: Brzotisak „Narodnog Lista“.

- Manfred M. (1912). *Zadnji popis pučanstva u Dalmaciji*. Beč: Naklada „Adria“.
- Škarica, M. (1922). *Topografski priručnik Dalmacije i popis stanovništva*. Split: Naklada hrvatske knjižare.
- Šunjić, M. (2007). Stanovništvo Rogotina na kraju 18. i u prvoj polovici 19. st. na temelju matičnih knjiga i stanja duša. *Analji Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku*, 45: 347–389.
- Vekarić, N. & Vranješ-Šoljan, B. (2009). Početak demografske tranzicije u Hrvatskoj. *Analji Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku*, 47: 9–62.
- Vekarić, N., Benyovski, I., Buklijaš, Levak, T., Lučić, M., Mogorović, N., & Primorac, J. (2000). *Vrijeme ženidbe i ritam poroda. Dubrovnik i njegova okolica od 17. do 19. stoljeća*. Zagreb–Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku.
- Vidović, D. (2005). Nacrt za vidonjsku antroponimiju. *Folia onomastica Croatica*, 14: 191–216.
- Vidović, D. (2006). Dobranijska prezimena. *Folia onomastica Croatica*, 16: 147–177.
- Vidović, D. (2007). Metkovsko stanovništvo u doba javnog djelovanja don Mihovila Pavlinovića. *Zbornik Drugoga književnoga, znanstvenog i kulturnog susreta* (str. 93–112). Opuzen–Zagreb: Neretvanska riznica umjetnosti i inih vrijednosti, Hrvatska kulturna zaklada.
- Vrbanić, F. (1896). *Demografske prilike u južnih Slavena*. Zagreb: Tisak dioničke tiskare.
- Wertheimer-Baletić, A. (1999). Stanovništvo i razvoj. Zagreb: Mate d. o. o.

WEDDINGS IN THE MUNICIPALITY OF METKOVIC IN THE PERIOD BETWEEN 1890 TO 1918, BASED ON THE REGISTERS OF WEDDINGS

Key words

Metković, municipality, wedding, parish district Dobranje, parish Metkovic, parish Slivno Ravno, parish Vidonje.

Author

Dr. Žarko Dugandžić is an Assistant professor at the Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Mostar

Correspondence

dugandzicz@gmail.com

Field

Historical demography

DOI

10.5937/politeia0-15933

UDC

314.117(497.5/6)!18/19"

Paper received on

07.11.2017.

Paper accepted for publishing on

22.12.2017.

Summary

The work is based on the analysis and research of the wedding registry of Metković municipality, i.e. the wedding registry of parishes Metković, Dobranje, Vidonje and Slivno Ravno in the period between 1890. and 1918. The analysis of those sources provided space for the observation of the dynamics of weddings in the part of Lower Poneretvalje. The frequency of weddings in the Metkovic municipality is similar to the rest of Croatia. The maximum number of weddings is noted in February and January, whilst the minimum in December and March. Cousin marriages are more frequent in smaller communities. In this research we looked at parish communities Dobranje and Vidonje. The smallest number of such cases is in Metkovic, a more open environment in comparison to the other parish within the municipality. On average, men would marry at the age of 28.7, whereas woman at 24. The average age difference between men and women was from 4 to 6 years. An insignificant number of men married under the age of 20 (2%). Regarding women, that number is slightly higher (11.01 %). Remarrying was more common amongst men (14,97 %) than women (6,86 %). In the period in question, the rate of weddings are: from 5,22 to 14,02% in the Metkovic parish; from 2,50 to 8,70 % in the Vidonje parish, and from 4,82 to 10,40 % in the Dobranje parish.